

NEKA PITANJA U VEZI S ENCIKLIKOM HV

Dr Jordan Kuničić

Ne mali broj pitanja upravljen mi je usmeno, a neka su mi upućena i pismeno. Nije mi moguće na sva pojedinačno odgovoriti. Skupit ću ona glavnija, i pokušati na njih odgovoriti. Koliko god bilo istinito da se duhovi u pitanju nekako smiruju, istina je da još ostaju, ili barem da se pokreću neka više periferna pitanja. Ona nam službe da dublje prodremo u sadržaj enciklike.

1. Za koje mišljenje možemo reći da je u sukobu sa sadržajem enciklike u pitanju kontracepcije? Ako je u sukobu, tj. ako joj se protivi, da li je time vrijedno da se odbaci?

Osnovno je pravilo logike da na jedno te isto pitanje s istog stajališta ne mogu biti istinita dva oprečna odgovora. Došli bismo u sukob s osnovnim zakonima umovanja. Time i sa zakonima bivstvovanja, jer osnovni principi umovanja samo su pojmovni izričaji bivstvovanja.

Tko bi, dakle, na DA enciklike odgovorio s NE, ili na NE enciklike odgovorio s DA, taj bi došao u proturječje s enciklikom. Očito je da enciklika kaže NE na svaku svjesnu, hotičnu, izravnu kontracepciju (br. 14). Postupak koji izravno uvodi onemogućavanje začeca u sebi je nečastan (br. 14); proturječi naravi muškarca i žene i njihova najdubljeg odnosa (br. 13); sredstva koja se u tu svrhu upotrebljavaju stalno su nedopuštena (br. 16); protive se Božjem planu i njegovoj svetoj volji (br. 13), i za tako namjerno onemogućavanje začeca ne mogu se navesti nikakvi razlozi (br. 14).

Takav postupak po svojoj naravi krši moralni red, pa se mora držati nedostojnim čovjeka, pa makar se nastojala opravdati njegova uporaba s kojekakvim »višim« razlozima (br. 14). Nikada, ni iz najtežih razloga nije dopušteno činiti zlo da se time spriječe neka, tobože, veća zla ili promaknu veća dobra (isto mj.). Radi se o izvorima života, nad kojima samo Bog ima vlast (br. 13). A neka nitko ne reče da je čovjek svoj potpun i autonoman gospodar, jer neovisno o njegovoj volji opstoje neprestupive granice preko kojih on ne smije prijeći u raspolaganju vlastitim tijelom i njegovim funkcijama (br. 17).

Prema tome, treba odbaciti mišljenje koje bi tvrdilo protivno, tj. da je dopušteno postupati onako kako je Papa osudio. Papa je nastupio snagom mandata koji mu je Krist povjerio (br. 6), svjestan svoje misije čuvara i tumača svega moralnoga zakona, ne samo evanđeoskog

nego i naravnog (br. 4). I u ovom dokumentu Papa ne nastupa neočekivano. U bilješkama se poziva na kontinuitet naučavanja iste nauke. Ne radi se o nekom osobnom mišljenju Pavla VI, on je želio rastumačiti »božansku normu«, kako sam reče 31. VII 1968. u govoru u Castel Gandolfu. Enciklika ne čini drugo nego ponovno potvrđuje istu božansku normu.

Na pitanje kako to da neki ne usvajaju tu nauku, nemam što odgovoriti, jer to je pitanje njihove poslušne ljubavi, njihova osjećaja odgovornosti, svijesti dosljednog pripadanja Crkvi. Pravi sin Crkve, rekao je Drugi vatikanski koncil, neće prihvaćati rješenja u pitanju o reguliranju poroda ako su ta rješenja protivna naučavanju crkvenog učiteljstva (GS br. 51), nego će, prema riječima Pavla VI, bez dvosmislenosti, radi mira savjesti i jedinstva kršćanskog naroda, iznositi nauku kako ju je iznio on u ovoj enciklici (br. 28—29).

Da li u pitanju kontracepcije moramo tvrditi da crkveno učiteljstvo zastupa istu strogost kao u pitanju bračnog onanizma? Pio XI je u enciklici CASTI CONNUBII od 31. XII 1930. najstrožim riječima osudio svaku izravnu zloupotrebu ženidbe ili lišavanje bračnog čina njegove prirodne sposobnosti da taj čin proizvede život. Tu strogost moralisti tako ozbiljno shvaćaju da ih ima koji tvrde da je pitanje već zrelo za definiciju. Suverene su riječi Pija XI kojima izjavljuje: tko bi druge naveo na protivno postupanje ili bi to postupanje odobravao, ili bi — ako je ispovjednik — zlonamjerno šutio, neka zna »da će vrhovnome sucu, Bogu, za to izdajstvo svoje službe polagati strog račun«.

Istina, Pio XI izravno govori o »upotrebi ženidbe« i o »lišavanju bračnog čina njegove prirodne sposobnosti«, a kontracepcijske pilule se odnose na prokreativnu potenciju, tj. one više tangiraju antecedentno stanje pa spadaju na sterilizaciju, ali Crkva nije blaže prosudila ni sterilizaciju (Denz 3760 sl), odnosno prolazno onesposobljenje začeca.

U ovom pitanju smatram da je vrijedno podsjetiti na klasičnu nauku o potrebi da čovjek u raznim životnim pitanjima ne bude samo doktrinarno informiran, nego i da bude osjećajno uravnotežen, ispravno orijentiran. Pitanje je stava, kreposnog raspoloženja. Nema ortoprakse, rekao bi Sv. Toma, bez razuma i ispravnog stava (in ETH. num. 1294). Svakako, tko ne dijeli mišljenje Papino, ne može se pozivati na ljubav prema dušama (HV br. 29), niti na respekt koji duguje Papi, i onda kada ovaj ne govori ex cathedra, a i Koncil to od nas traži (LG br. 25).

2. Kako to da Papa u dokumentu nigdje ne govori da se ovdje radi o teškom ili smrtnom grijehu? Kako to da ne spominje grijeh?

Čovječja je psihologija takva da čovjek ono što je nepoželjno ne podnosi ni vidjeti, a što je za njega poželjno zamišlja gdje ono i ne opstoji. Doista je nepojmljivo što u toj slamčici neki vide gredu ili dasku za spasavanje od nepoželjne osude izravne kontracepcije. A ipak je tako. Kontracepcija je odbačena kao — objektivno govoreći — teški grijeh, ili, kako danas neki govore, »kriminalni« grijeh.

Enciklika govori neposrednim jezikom. Ne radi se ovdje o nekoj sustavnoj moralci za studente. Papa govori svima kojima je na srcu

ljudski život i ljudska sreća. Kao što se Sv. pismo služi sinonimima da izreče jednu te istu stvar, slično čini i Papa. Ako Sv. pismo govori o nekim prekršajima Božje volje da su greda, a ne samo trun (Mt 7,3), veliki, a ne mali dug (Mt 18,23), deva, a ne komarac (Mt 23,24), nije li to ista stvar?

Izravno onemogućiti život uništavajući, pa i prolazno, stvaralački proces, znači uzurpirati Božja prava. Tim se postupkom osujećuje plan Providnosti. Zaustavlja trajno stvaralaštvo. Suprotstavlja jasno izraženoj volji Božjoj u važnom prostoru. Posljedice su i za pojedinca i za narod i za čovječanstvo dalekosežnih negativnih razmjera. To znači da takvi postupci rađaju zlim plodovima. A po plodovima se poznaju ispravna stabla.

Enciklika upotrebljava razne sinonime da označi grijeh teške naravi. Izravna kontracepcija vrijeđa volju Božju (br. 4), krši objektivni red morala (br. 10), suprotstavlja se Božjem planu (br. 14), obeščaćuje svetinju života (br. 13). Taj je postupak nedostojan čovjeka (br. 14), u sebi je zao, i ostaje uvijek nedopušten (br. 16). Ta je osuda u svjetlu moralnog, evanđeoskog i nadnaravnog zakona (br. 18). Suvišno je, neopravdano je apelirati na neke motive ili opravdanje, jer to je zlo u sebi, a nikada, ni iz najtežih razloga nije dopušteno to zlo činiti da bi iz njega proizišlo neko dobro (br. 14).

Očito je da su sve ovo oznake teškog grijeha. Međutim, da li je u konkretnom slučaju grijeh teške ili lake naravi, da li doista na ovom području često ulaze u igru olakšavajuće okolnosti, to je drugo pitanje. O tome mora voditi računa ispovjednik, duhovnik, savjetnik u pojedinim slučajevima. Ovaj subjektivni aspekt pitanja obradio sam u izdanju Upute francuskih biskupa (Dokumenti 27, na str. 16—25). Ne smatram ipak da se može a priori reći kako je zloupotreba bračnog morala u kontracepciji redovito grijeh lake naravi (vidi BS, 2—3/1969/213—17).

Ovdje želim istaknuti da nema razloga da se i na ovom području ne primijene načela moralke o mogućnosti da i najteži grijesi, pa i oni zvani »ex toto genere«, mogu u pojedinim slučajevima, kod pojedinih subjekata, zbog nepotpunosti ljudskog čina, biti grijesi lake naravi. Međutim, nepojmljivo bi bilo da bi Papa pisao encikliku u tako naglašenom tonu, te da bi se duhovi toliko zanimali za to pitanje kad bi se radilo o objektivno i redovito lakom grijehu. Radi se, piše Papa, o stvarima koje su tako usko povezane sa životom i srećom ljudi (HV br. 1). To su teška pitanja (br. 6). Crkva je uvijek bila prisutna, pa i danas je, u pitanjima o ispravnom vršenju bračnih prava i o bračnim dužnostima (br. 4).

3. Može li se zastupati mišljenje da bračni drugovi smiju formirati izvjesnu savjest uz pomoć refleksnog principa kao da se njihova savjest nalazi u perpleksnom stanju?

Prije svega da smo načistu što znači taj izraz »perpleksno stanje« ili »perpleksna savjest«. Najobičnije značenje izraza »perplexus« jest »zamršen«, ili »isprepleten«, nekako »čvorast«, donekle i bezizlazan. A činjenica je da čovjek doživljuje to isto stanje i kada je u dvoumici,

ili kada zastupa neko svoje mišljenje koje nije posve jasno i izvjesno, nego više njegovo osobno. Ostaje mogućnost pogreške, pa osjeća nesigurnost.

Moralisti dobro razlikuju perpleksnost u strogom smislu od dvojice ili nekog nesigurnog osobnog mišljenja. Za perpleksnost u strogom smislu traže da se radi o *nuždi izbora* jednog ili drugog rješenja ili izlaza iz situacije, te da se radi o slučaju kada je čovjek *nesavladivo* izložen grijehu, jer se boji, naslućuje ili donekle misli da će sagriješiti bilo što izabrao (B. Merkelbach, THEOL. MOR. II, br. 113). U tom slučaju on može formirati savjest pomoću perpleksnog principa »ad impossibile nemo tenetur«, ili »ako nije moguće otkloniti dva zla, izaberi ono manje zlo«.

Ne želim ovdje ponavljati što sam na drugom mjestu iznio (vidi SLUŽBA BOŽJA, 2/1971/95—97). Ističem: ako supruzi s uvjerenjem misle da mogu upotrebljavati kontracepcijska sredstva radi »spašavanja« braka ili bračne vjernosti, oni se nalaze u *pogrešnoj savjesti*, a ne u perpleksnoj. Ako misle da će sagriješiti bilo koje rješenje usvojili, nalaze se u perpleksnosti. Ako pak mogu odgoditi postupak, pitati za savjet, čitati ispravnu nauku i sl., oni se nalaze u *savladivom* neznanju. Ako ne nastoje steći to znanje, znači da snose odgovornost za svoje neznanje i za ono što iz njega slijedi.

To su pojmovi koje mora znati svaki student, a da ne govorim o onima koji žele nastupati s nekim doktrinarnim autoritetom. Neoprostivo je da se miješa perpleksna savjest *simpliciter* sa savješću *secundum quid*, a upravo je ta savladivo pogrešna savjest samo *secundum quid* perpleksna, pa se ne može tretirati kao *simpliciter* perpleksna.

Time sam uputio na stav prema mišljenju da se u ovom slučaju može apelirati na načelo kako se između dva zla može izabrati manje zlo. O tome sam opširnije govorio u navedenom članku u Službi Božjoj. Htjeti opravdati izravnu kontracepciju ili zastupati mišljenje da mogu biti dopušteni čini »namjerno lišeni plodnosti« iz nekih viših motiva ili kao manje zlo i sl., jasno je odbačeno od Pape u br. 14, jer takav postupak »po svojoj naravi krši moralni red, i prema tome se mora držati nedostojnim čovjeka, pa makar se to činilo i u namjeri da se brane ili promiču dobra pojedinaca, obitelji ili ljudskog društva« (br. 14).

4. Nisu li moralisti naučavali da onomu koji je odlučio drugoga ubiti možeš savjetovati da ga samo ošamari?

Smatram da je znak jako naglašene umne dekadencije brkati ove slučajeve. S jedne strane bračni drugovi traže način kako će sačuvati bračnu vjernost, s druge strane kriminalac ili barem patološki tip pod nekom neumoljivom silom zloće ili bolesti sprema se da počini ogavan zločin ubojstva koje se više ne da popraviti. Dakle, situacija je toliko različita da je nepojmljivo kako se ozbiljni umovi mogu hvatati takve slamčice da *dokazuju* upravo ono što ne mogu dokazati...

Ako se nalaziš pred nekontroliranim tipom koji hoće ubiti bližnjega, koji već poduzima korake da ga ubije, ti možeš tolerirati da ga šamara, jer to je za tebe jednostavno viša sila, prisila kojoj ne možeš

izbjeci. Ali to ne znači da ćeš odobriti i to šamaranje. Osudit ćeš i taj postupak, ako nije u samoobrani. Niti ćeš upućivanjem na šamaranje izabrati što je zlo, nego ćeš bezumnog napadača odvrćati od goreg zlodjela, što se ne može postići nego tim »transferom« na šamaranje.

Nije li poniženje za bračne drugove da ih tretiramo kao nezrele? Nesposobne da se svladaju? Bolesne tipove koji se ne mogu oduprijeti strasti? Hiperseksualno nastrojene? Nesposobne da uvide što od njih traži viši smisao odgovornosti? Ponekad se svećenik osjeća manje vrijednim upravo stoga što čita kako drugi svećenici, možda moralisti, odustaju od poziva da bračne drugove odgajaju za snažno i vedro gospodstvo nad sobom, za odvažno poimanje velikih i zajedničkih dužnosti života i žrtava povezanih s izvršavanjem kreposti, za izgrađivanje plodnog i sretnog obiteljskog ognjišta« (Pavao VI dne 31. VII 1968. u govoru u Castel Gandolfo).

Naći se u slučaju da netko bezumno hoće drugoga ubiti znači izložiti se nenadanoj situaciji. Kako će čovjek postupiti u tim ekstremnim, nenadanim, bezizlaznim situacijama? Bez sumnje, svaki će čovjek tada postupiti prema prethodnom raspoloženju, tj. prema idejnom i afektivnom stavu. Ali u svakom slučaju radi se o situaciji »čvoru«, o kompleksnoj situaciji u kojoj se čovjek prepušta nekom nadahnuću, jačoj struji, dominantnom osjećaju. To su iznimni slučajevi. A mi ovdje raspravljamo o posve normalnim stanjima, o situaciji koju ispitujemo sa svih strana, o slučaju iz kojega redovito ima mnogo izlaza, pa kako je moguće da ozbiljni ljudi ne vide tu razliku, nego bezizlazno i patološko rješenje situacije pod »višom silom« prenose na situaciju u posve ljudskim i redovitim međunosima? Zar se ide za tim da se proglasi da živimo doista u onom što Nietzsche naziva »interregnum psychopaticum« ili »patologicum«? Slaba je to ocjena današnjice.

Papa više poštuje ljude današnjice. On ih ne tretira kao igračke strasti nego je uvjeren da su »ljudi našeg vremena na poseban način sposobni uvidjeti kako je ova nauka u skladu s ljudskim razumom« (br. 12). On govori u ime Crkve koja zna da ovom naukom pridonosi »uspostavi istinski ljudske civilizacije« (br. 18). Konačno, ona ga upućuje prema istinskoj sreći (br. 31).

5. Kada biste vi profesori bili više na terenu te morali ispovijedati bračne drugove, blaže biste sudili o tim pitanjima, te ne biste zastupali tako neelastične teorije — piše jedan s terena.

Vidiš, brate, i Ivan Krstitelj se našao na terenu. I bio mu je teren vrlo hrapav. Morao je stvoriti sud o postupku Herodovu. Ovaj je želio imati ženu svog brata Filipa. Teška situacija, zar ne? Prkositi moćnom tiraninu nije lako. A ipak je Ivanov odgovor bio neelastičan, zar ne? Jednostavno: »Nije dopušteno.« Rezultat? Glava na pladnju... mučeništvo... slava pred Bogom i pred ljudima. Nije isto? Ali je slično, a dokazivanje po sličnosti dopušteno i korisno.

Sjeti se da smo svi mi radnici na području vjere i morala. Rješenja što ljudima pružamo ne uzimamo prvotno ni mjerodavno iz psihologije, ni iz sociologije, niti iz demografije, ne, nego iz Objave, iz naravnog zakona i iz učiteljstva Crkve. Usvojiti kao dopuštenu izravnu kontracepciju ili frustriranje sposobnosti rađanja novog života, može ponekad

biti ekspeditivno s biološke, psihološke, demografske ili sociološke strane, dakle sa strane nekog popustljivog pastorala, ali takvo rješenje nije u skladu ni s cjelovitim ni s vjersko-moralnim gledanjem na čovjeka i njegovu sudbinu (HV br. 7). Vjera i moral su faktori spremanja NADZIVOTA, a ne apsolutizirane bilo koje prirodne znanosti ili svedene na posve autonomne pokrajine.

I treba razlikovati metodu od samog sadržaja pristupa penitentu. I Papa je uputio da pristup penitentu bude u znaku pastorala milosrđa, podnošenja, shvaćanja, ljubavi, spašavanja (br. 29), ali time nije doveo u pitanje načelno rješenje da treba »kao stalno nedopuštenu osuditi upotrebu sredstava koja su izravno protivna plodnosti« (br. 16). Tvoji su razlozi nekako »topli«, ali Papa nastavlja da tu upotrebu treba osuditi »pa makar drugi način postupanja iznosi dokaze koji izgledaju časni i ozbiljniji« (br. 16).

Moja je i tvoja prva zadaća da bez ikakve dvosmislice izložimo nauku Crkve o braku (br. 28). Radi se o tome da li ćemo dokazati poslušnost prema crkvenom učiteljstvu. Zar nam nije dosta neslaganja? Jesmo li svjesni da onaj koji nam je dao vlast poučavanja i održavanja uvjetuje obavljanje te vlasti o pristajanju uz njegovu nauku? A smije li mandatar prijeći granice svoga mandatarstva? Zar na nas tako slabo djeluje onaj sudbonosni poziv na jedinstvo, slogu i vjernost?

Razumijmo čovjeka, da, potpuno, ali to ne znači da odobrimo sve što on čini. I sebe razumijmo, ali nemojmo se opravdavati, niti odobravati sve što mi radimo, jer nemamo prava spasavati duše ako umanjujemo spasonosnu Kristovu nauku (br. 29) ili otkazujemo vjernost Crkvi te iznevjerujemo predanu misiju naučavanja autentične misli Vrhovnog crkvenog učitelja. Jesi li pročitao *Uputu naših biskupa* (izd. Hrvatsko književno društvo sv. Ćirila i Metoda, Zagreb 1970)? Oni upozoravaju da je kriva metoda ako se teologija pretvara u sociologiju (br. 27). Recimo izravnije: u psihologiju, demografiju ili slično.

6. *Biskupi su napisali da tko ima razborite razloge protiv naučavanja enciklike nije dužan naučavanju enciklike prionuti u sebi (sensu religioso). Tada se radi o nesavladivoj zabludi (str. 20, br. 32).*

Moram priznati da sam u vezi s tim pasusom i sam izrazio neku neodlučnost (BS, 2—3/1970/str. 280—1), odnosno nejasnoću za mene. Da mi je taj tekst nejasan, mogu dokazati iz ovih refleksija. I nije mi jasno kako tako izraženu »zavrzlamu« primijeniti u praksi.

Prije svega je očito da Papinoj enciklici dugujemo religiozni pijetet te da je moramo prihvatiti, iako nije ex cathedra. Na to nas poziva i Drugi vatikanski koncil u LG br. 25. A taj nas pijetet još više veže kada se sjetimo da Papa nastavlja naučavanje svojih predšasnika i da se osim toga, poziva na mandat koji mu je Krist povjerio (br. 6), kao i na misiju naučavanja, tumačenja i čuvanja moralnog i objavljenog zakona (br. 4).

Jasno je također da u pojedinim slučajevima može biti posrijedi nesavladivo ili neodgovorno neznanje. Ali kako se može spojiti to neodgovorno, neubrojivo neznanje s hipotezom da bračni drugovi znaju što naučava Papa? Kako možemo odobriti da oni slijede svoje »razbo-

rite razloge« te ne prihvate u duši Papino naučavanje o nedopuštenosti izravne kontracepcije? Ako im to odobrimo pošto smo ih upozorili na autentično naučavanje Papino, mi njih činimo arbitrima istine. Postavljamo ih iznad Pape. Tretiramo ih kao suce.

A dok vrijeme njihova proučavanja traje, oni odlučuju o uvjetima za primanje sakramenata? Nije lako shvatljivo kako će njihovo prihvaćanje Papina naučavanja biti u duhu poslušne ljubavi, u duhu vjere-posluha, jer istom kada uvide da su njihovi »razlozi« bez temelja, prihvatiti će Papino naučavanje. To drugim riječima znači da neće prihvatiti Papino naučavanje jer je Papino nego jer su oni svojim razumom shvatili da je pravo i istinito. Tu izgleda da nestaje duha vjere kao posluha i žrtve, a prevladava osobno uvjerenje.

Ovo mi je teže shvatiti i zbog toga što su isti biskupi i u br. 29. svoje Upute isključili nesavladivo neznanje i »bonam fidem« kada braćni drugovi dobro znaju što Papa naučava, a neće da je prime, jer da ne razumiju razloge. Njihovo »razumijevanje« ili »nerazumijevanje«, pošto su od kompetentnih foruma upozoreni, nije mjerodavno. Netom su upozoreni, pozvani su da se ravnaju prema crkvenom naučavanju, a ne prema svojim razlozima. Uvijek se savjest braćnih drugova, govori nam Koncil (GS br. 50), mora ravnati prema božanskom zakonu kako ga tumači Crkva, i pravi sinovi Crkve neće ići drugim putem, protivnim putu kojim u ovom pitanju ide Crkva (GS br. 51).

Biskupi su nas pozvali da dobro pazimo kako su svi kršćani, sigurno i svećenici, dužni formirati savjest prema svetoj i sigurnoj nauci Crkve (br. 32, iz DH br. 14). Papa je jasno i pozivom na svoju svetu misiju izjavio da nauka sadržana u enciklici odgovara naravnom zakonu i volji Božjoj, prema tome nije shvatljivo da bi netko mogao držati da je dopuštena izravna kontracepcija, a u isto vrijeme pozivati se na ispravnost svoje savjesti, jer nikada nije dopušteno pristajati uz rješenja koja se protive moralnom zakonu (GS br. 87).

Da sažmen u jedno: nije jasno kako se može govoriti o vremenu čvrste dobre vjere, koja opravdava i primanje sakramenata, kroz koje vrijeme vjernik doznaje da je nauka Crkve nespojiva s njegovim mišljenjem. Čini mi se da tada prestaje dobra vjera i neubrojivo neznanje kada kompetentan učitelj upozori dotične braćne drugove da su na krivom putu. Radije recimo: dok traje to vrijeme, dok braćni drugovi ne uvide svoj krivi put, neka odustanu od primanja sakramenata, neka im se odgovi odrješenje. Smatram da bi to bilo logičnije.

Zbog toga bih rekao da se u gornjem tekstu Upute naših biskupa previše prepušta pojedincu da sudi o Crkvi ili crkvenom učiteljstvu. Ne mogu opstojati »razboriti« razlozi proti enciklike, jer tada bi opstojala dvostruka istina, a Papina je nauka u isto vrijeme doktrinarna i pastoralna, kako govore naši biskupi (br. 2). Pitanje je, dakle, samo subjektivne dvoumne savjesti, pa dvoumicu treba ukloniti. Dok traje dvoumica, obustavlja se nastup. Naučavanje je svih moralista da nije dopušteno raditi s praktično dvoumnom savješću. Moguće je da subjekt, tj. vjernik, ne zna za autentičnu nauku Crkve, ili je zaveden od krivih »učitelja«, ali netom je upoznao pravu istinu, pametnije je čekati dok mu se pojmovi razbistre nego ga slati na sakramente. Primanje sakramenta nije pitanje teoretiziranja, nego je pitanje funkcioniranja zajed-

ničkog duha i milosti. Gdje je taj duh u onomu koji suvereno pro-
suđuje Papino naučavanje? Gdje je tomu znanje? Gdje karizma? Gdje
autoritet?

*7. Svima je jasno da su neke biskupske konferencije u inozemstvu
u nekim aspektima enciklike zastupale ili još zastupaju blaže mišljenje.
Kako to da naši biskupi nisu uz njih?*

Ja bih radije još jednom stavio pred oči jasnu nauku crkvenog
učiteljstva koje govori kroz Pavla VI: »Crkva je dosljedna sama sebi
i svome učenju... kad kao stalno nedopuštenu osuđuje upotrebu sred-
stava koja su izravno protivna plodnosti« (br. 16), pa makar nekomu
protivni razlozi izgledali časni i ozbiljni. Ta izravna protivnost plod-
nosti može se naći »jednako u predviđanju bračnog čina, tijekom nje-
gova obavljanja ili u odvijanju njegovih prirodnih posljedica« (br. 14),
dakle prethodno, popratno i slijedno.

Tko ustvrdi protivno, protuslovno, tj. tko na ove riječi osude reče
DA, ili da je dopušteno što se ovdje proglašuje nedopuštenim, taj dolazi
u sukob s naučavanjem Crkve. Prema tome, njegove riječi ne zaslužuju
nikakvu pažnju, nikakav obzir. Nije važno tko protuslovi, pojedinac ili
skupina. Smisao je Papinih riječi jasan. Treba zbaciti svaku dvo-
smislenost, sve smicalice i prihvatiti riječi crkvenog učiteljstva u duhu
poslušne ljubavi. U Papinim riječima nalazi se nauk prošlosti. Pove-
zane su s evanđeljem. Diktira ih naravni zakon.

Čudno je da pojedinci spremno slijede naučavanje nekih inozem-
nih biskupskih konferencija, a prema našoj se pokazuju nesklonima,
jer da su druge blaže (v. Jordan Kuničić: *Smijemo li kritizirati francu-
ske biskupe?* Izd. Hrvatsko književno društvo sv. Ćirila i Metoda, Za-
greb 1970). I opet, ne čini se da je tima stalo do toga što to naučava-
ju biskupske konferencije, nego što u uputama tih konferencija ima
nejasnih mjesta koja oni mogu iskoristiti u svoje svrhe: da, barem u
nekim slučajevima, prihvate izravno, namjerno onemogućivanje rađanja
života, izravnu kontracepciju.

Ako govorimo poimence o kontraceptivnim pilulama, njihovu mo-
ralnu diskvalifikaciju nalazimo u nedostatku prava u čovjeku da raspo-
laže samovoljno vlastitim tijelom i njegovim funkcijama (br. 17). Te
se pilule uzimaju »u predviđanju bračnog čina« (br. 14). Pilule se uzi-
maju da se spriječi začeće. Time krivnja spada na onesposobljenje
žene da začne. A ona nema prava onesposobljavati sebe za zadatak koji
joj je Bog preko prirode namijenio. Zbog toga je uzimanje pilula za-
branjeno snagom naravnog zakona, bilo da se pilule uzimaju na vla-
stitu inicijativu ili pod sugestijom drugih (Denz 3763).

I nije važno da li netko odobrava uzimanje pilula kao cilj ili one-
sposobljenje začeća, ili ih netko upotrebljava kao sredstvo da preko
onesposobljenja začeća nastoji postići drugu svrhu, npr. vjernost, intim-
nost, slogu i sl., jer Papa jasnim riječima odbija prvo i drugo. U ovom
drugom slučaju Papa veli da bi se takvim postupkom odobrilo načelo
o dopuštenosti zla u svrhu nekog dobra, što nije kršćanski (br. 14).

»Važno je, radi mira savjesti i jedinstva kršćanskog naroda, da
se na području morala i dogme svi pokoravaju učiteljstvu Crkve i

govore istim jezikom« (br. 28). Sv. Pavao ponavlja i danas: »Zaklijem vas, braćo, imenom našega Gospodina Isusa Krista da svi budete složni; da ne bude među vama raskola već da budete sjedinjeni u istom osjećanju i istoj misli« (1 Kor 1,10).

8. *Kako treba prosuditi mišljenje onih teologa koji govore da se može čak i savjetovati bračnim drugovima, kada im je teško živjeti u spolnoj suzdržljivosti a imaju razloga da se ne opterećuju novim porodom, da svjesno i izravno uzmu antikoncepcijska sredstva, npr. pilule?*

Ne vidim kako se kod tih teologa može govoriti o neodgovornom neznanju, jer je očito da je svjesno antikoncepcijsko postupanje, ma kako razlozi izgledali »časni i ozbiljni« (HV br. 16), u sebi nečasno, nedopušteno, te nikada ne smije postati »predmetom svjesnog čina« (br. 14).

Znamo, osim toga, da *savjetnik* spada u pozitivne suuzročnike u zlu djelu. On uzima na sebe dio odgovornosti, možda i svu odgovornost, jer penitent ispovjedniku vjeruje, misli da mu svećenik govori u ime Kristovo, u suglasju s crkvenim učiteljstvom. Ispovjednik, dakle, uzima na sebe svu odgovornost. A ne može se ispričavati da tako misle neki teolozi, jer ni privatni teolozi ni pojedine biskupske konferencije nisu u tome mjerodavne. Tekst je enciklike vrlo jasan. Tko ne želi vidjeti što piše, pa izvrće i sam tekst, taj neka uredi to stanje svoje savjesti s Bogom. Zbog čega pak Crkva trpi takva naučavanja, ne spada na mene da o tome sudim. Možda uistinu zato »da ih Duh Sveti prosvijetli i sami dođu do ispravna tumačenja i iskrene poslušnosti Papi« (SLUŽBA BOŽJA, br. 2/1972, str. 128).

Istina, i naši biskupi u svojoj PORUCI, br. 30. predviđaju i neodgovorno ili nesavladivo neznanje i neke kritične situacije pod prisilom faktora neovisnosti o volji bračnih drugova, u kojima se penitenti mogu ostaviti »u dobroj vjeri«, ali to ne znači pozitivno sudjelovati niti u materijalnom grijehu penitenata. Jer, ne zaboravimo, materijalni grijeh penitenata u tom slučaju ipak nije nešto indiferentno (BS, br. 1, god. 1965, str. 47—63), a tolerirati ili ne reagirati ili ne upotrijebiti koercitivna sredstva, ne znači dopustiti, ni savjetovati, ni pomoći, ni navesti na takvo djelo. Mislim da i ispovjednici imaju svojih grijeha, pa da im nije uputno na sebe gomilati još i tuđe grijeha.

Reći da se penitentima može *savjetovati* da učine što je u sebi nečasno (HV br. 14) i to jer se ne mogu suzdržati, znači patrocinirati grijeh ili barem slabo kreposno raspoloženje. Kao što krepost ne smije nikomu pasti na teret, tako grijeh nikomu ne smije dati prava. Krepost ne smije biti na štetu, grijeh ne može biti u prilog počinioću. Pa ni samo materijalni grijeh. Pio XI izrekao je najradikalniju osudu protiv svih onih koji bi, pa i samo »zlomamjerno šuteći«, naveli druge na krivo mnijenje da se bračni čin može naumice lišiti »svoje prirodne sposobnosti«. Takve on poziva da promisle kako će vrhovnome sucu za izdajstvo polagati strog račun (CASTI CONNUBII, II, § 2).

Kako će pojedini pisci, ispovjednici, propovjednici, teološki pisci i sl. umiriti svoju savjest, to neka sami vide. Jedno je sigurno: protiv

tako jasno izražene nauke Pavla VI, u kontinuitetu s naučavanjem Crkve, ne može biti priziva ni na koga. Ne opravdava ih neogovorno neznanje, jer je posrijedi njihovo neispravno gledište, raspoloženje, osjećaj, a takvo se stanje popravlja sviješću, samoodgojem, vjernošću i poslušnošću.

SUMMARIUM

Adhuc hic vel inde variae contra clarum ac obvium sensum encyclicae HV moventur »costestationes«. Auctor articuli colligit quasdam quibus maius pondus tribuit. Unum in quaestionem verti nequit: directa, voluntaria frustratio conceptionis, vel quilibet actus qui ante, decursu vel post actum coniugalem directe impossibilem vult reddere conceptionem, respui debet. Indirectam quod attinet contraceptionem iudicare debemus sicut et indirectam sterilisationem vel indirectam cooperationem ad onanismum. In casu precise saepius contra illud primarium punctum proceditur, unde auctor in toto ponit cardinem doctrinae prout in encyclica exponitur, prasertim num. 13. et 14.